

KARMACSI ZOLTÁN

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász
kozi1526@gmail.com

UKRAJNAI ÉS SZLOVÁKIAI SZLÁV–MAGYAR ETNIKAILAG HETEROGÉN CSALÁDOKBAN NEVELKEDŐ GYERMEK NYELVHASZNÁLATÁNAK JELLEMZŐI²²

Characteristics of the Language Use of Children
Growing Up in Slavic – Hungarian Ethnically Heterogenous
Families in the Ukraine and Slovakia

Karakteristike upotrebe jezika dece koja rastu
u etnički heterogenim slovensko-mađarskim porodicama
iz Ukrajine i Slovačke

2013 novemberében és 2014 januárjában Nyitra környékén, illetve Párkány környékén 4-4 olyan szlovák–magyar etnikailag vegyes házasságban készítettem hangfelvételt, amelyben óvodáskorú gyermek nevelkedik. Korábban e vizsgálatot már elvégeztem Ukrajna legnyugatibb megyéjének, Kárpátaljának magyarok által lakott területein is. Előadásomban a Nyitra és Párkány környéki szlovák–magyar, illetve a kárpátaljai ukrán–magyar etnikailag heterogén házasságokban élő, óvodáskorú gyermekek nyelvhasználatának jellemzőit mutatom be. A két területen felkeresett családok segítségével az etnikailag vegyes házasságok gyermekre gyakorolt hatását, azok közti különbségét/hasonlóságát stb. elemzem a szórvány és a tömbben élő magyarság helyzete szemszögéből a két független fiatal állam, Szlovákia és Ukrajna esetében.

Kulcsszavak: Szlovákia, Ukrajna, vegyes házasság, gyermekek nyelvhasználata.

²² A vizsgálat szlovákiai része a Visegrádi Alap V4EaP Scholarship programjának 51300339. számú pályázata támogatásával készült.

Az etnikailag heterogén házasságokban rendszerint a szülők különböző anyanyelvűek, és a kommunikációjuk során az anyanyelvüket – vagy az anyanyelvüket is – használják. Ez esetben az ilyen családban nevelkedő gyermeket a nyelvi anyag szempontjából minőségileg más, s talán mennyiségileg is több hatás éri, mint az etnikailag homogén környezetben felnövekvőt. Az etnikailag vegyes házasságokban nevelkedő gyermek az anyanyelv elsajátításakor a két nyelvi rendszer elkülönítésére, az ekvivalenciapárok elsajátítására, a különböző nyelvhasználati szinterek megfelelő nyelvének/nyelvváltozatának kiválasztására stb. is gondot fordít. Az etnikailag vegyes házasságokban a szülők anyanyelvhasználatának minőségi és mennyiségi mutatói, saját és házastársa anyanyelvéhez fűződő attitűdje stb. nagyban befolyásolják a gyermek nyelvi szocializációs folyamatának végkimenetelét.

A kutatásról

A családok kiválasztásánál a kisebbség területi létszamarányának szempontját tartottuk fontosnak, vagyis hogy milyen az arány a többségi és kisebbségi lakosok között. Ennek alapján két csoportot alakítottunk ki: a tömbben élő magyarokét és a szórványban élő magyarokét.

A családoknál a látogatás során irányított beszélgetést végeztem a gyerekekkel, ahol a kiindulási alap egy-egy mese, a gyermek hétköznapi tevékenysége, az óvodához és a játékhoz kapcsolódó élményei stb. voltak. A gyerekekkel való beszélgetésben az Ukrán Oktatási Minisztérium által jóváhagyott óvodai szemléltető képsorokat használtam, amelyeken gyümölcsök, állatok, hétköznapi használati tárgyak, ruházat, zöldecskék, madarak stb. láthatók.

A szülőkkel kérdőívet tölttettem ki, amelyben a szülők egykori és mai nyelvi környezetére, a többségi (szlovák) és a kisebbségi (magyar) nyelvek ismeretére, nyelvhasználati gyakoriságukra, a családban a többségi és kisebbségi nyelvek használatára, a gyermek nyelvi szocializációjának intézményesített szakaszára, a szülők nyelvi attitűdjére kérdeztünk rá.

A négy szlovákiai és hét ukrainai kutatópont lakosságának számát és ezen belül a magyarok számát és arányát az 1. táblázatban láthatjuk. Az adatokat mindkét ország legutóbbi népszámlálási adatai alapján mutatom be. Ez Szlovákia esetében a 2011-es, míg Ukrajna esetében a 2001-es népszámlást jelenti.

Település	Lakossága	Ebből magyar	
		fő	%
Kolon	1570	780	49,68
Helemba	695	543	78,13
Párkány	10919	6624	60,66
Garamkövesd	1365	877	64,25
Munkács	81637	6975	8,5
Beregszász	26050	12779	49,1
Oroszvölgy	442	48	10,9
Visk	8142	3699	45,4
Macsola	675	545	80,7
Fancsika	2059	770	37,4
Oroszi	895	852	95,2

1. táblázat. A kutatópontok lakosságának száma és ezen belül a magyarság aránya

Nyelvi szocializáció

Kárpátalján a családban történő nyelvhasználat terén a szülők az egyik nyelv domináns mértékű használatával szoktak egymáshoz szólni. A két szülő anyanyelvének egyforma mértékű használatát mindösszesen háromszor említették a megkérdezettek. Érdekes, hogy a férfiak többször választották a csak ukránul/oroszul válaszlehetőséget, mint a nők. Felvidéken a házastársakhoz közel egyforma arányban szólnak mindkét nyelven, illetve enyhe dominancia figyelhető meg a szlovák nyelv használata javára (vö. a 2. táblázattal).

	Ukrajna		Szlovákia	
	férj	feleség	férj	feleség
Csak magyarul	2	3	1	
Többségében magyarul	5	4	1	2
Közel egyforma arányban mindkét nyelven	2	1	3	3
Többségében ukránul/oroszul/szlovákul	1	4	1	1
Csak ukránul/oroszul/szlovákul	4	2	2	2

2. táblázat. A házastársakkal történő nyelvhasználat a kommunikációban

A megkérdezettek az anyanyelvük vagy házastársuk anyanyelvének dominanciális használatát főként a nyelvtudás meglétével/hiányával indokolták: „*mert csak magyarul tudok*” (Oroszi, nő, ukrán/magyar²³); „*mert szlovák nemzetiségű a férjem, és nem beszél a magyar nyelvet*” (Helemba [Chl’aba], nő, magyar/magyar); „*mert magyarok vagyunk és ez a nyelv a domináns nyelv a családban*” (Párkány [Štúrovo] férfi, magyar/magyar).

Azok közül a szülők közül, akik mindkét nyelvet egyforma arányban használják házastársukhoz szólva, a kárpátaljaiak a már kialakult szokással, illetve kényelemmel indokolták válaszukat, míg a felvidéki szülők nem kívánták, vagy nem tudták megindokolni: (csak magyarul) „*Így szoktuk meg*” (Beregszász, férfi, ukrán/ukrán); (mindkét nyelven) „*Mert így nekünk kényelmes*” (Visk, nő, ukrán/ukrán).

Kárpátalján a házastársak nyelv választása kiegyensúlyozottabb, hiszen egy minimális magyar nyelvi dominancia mellett közel azonosan válaszolnak mindkét nyelven, illetve ukrán és/vagy orosz nyelv(ek)en is. Felvidéken a házastársak nyelv választása szintén kiegyensúlyozott, de enyhe szlovák nyelvi dominancia figyelhető meg. A kárpátaljai házastársak közel fele az egymás közötti beszédben egyforma arányban használja mind saját, mind pedig házastársa anyanyelvét, míg a másik fele inkább beszél saját anyanyelvén házastársához, mint házastársa anyanyelvén. Felvidéken a szlovák nemzetiségű és anyanyelvű házastársak többnyire anyanyelvükön beszélnek, míg a magyar nemzetiségű és anyanyelvű házastárs többnyire mindkét nyelvet használja, vagy gyakrabban használja házastársa nyelvét.

	Ukrajna		Szlovákia	
	férj	feleség	férj	feleség
Csak magyarul	2	3	1	1
Többségében magyarul	7	4	3	
Közel egyforma arányban mindkét nyelven	1	3	3	3
Többségében ukránul/oroszul/szlovákul	2	2		3
Csak ukránul/oroszul/szlovákul	2	2	1	1

3. táblázat. *A Milyen nyelven szokott gyermekével beszélni? kérdésre adott válaszok*

Kárpátalján a szülők gyermekükkel kizárólag vagy többségében magyarul beszélnek. A felvidéki szülők közel azonos arányban szólnak magyarul, szlo-

²³ A szülők nemzetisége és anyanyelve (nemzetiség/anyanyelv) önbevallásuk szerint van feltüntetve.

váku, illetve mindkét nyelven gyermekeikhez (vö. a 3. táblázattal). Itt érdemes kiemelni a helembai (Chl'aba) magyar/magyar nő válaszában indoklását, aki szerint „*mivel falunkban magyar anyanyelvű óvoda van, otthon próbálom fejleszteni nyelvtudásukat. És hogy férjem is értse beszélgetéseimet gyermekeinkkel*”. Vagyis magyar nemzetiségüként és anyanyelvüként egyrészt a szlovák nyelv fejlesztését tűzte ki célul, másrészt a férje nyelvtudáshiányával indokolja a gyermekekkel való szlovák nyelvű beszélgetést. Az Orosziban élő feleség a gyermekeivel való ukrán nyelvhasználatot először a gyermekek anyanyelvével magyarázza, majd hozzáteszi a gondolat zárásaként az ukránok által sokat emlegetett „államnyelv” és „az Ukrajnában élünk” eszmeiséget: „*A gyerekekkel én ukránul beszélek, azért, mert ezt tanulták meg anyanyelvüként s ne felejtsek el, és azért, mert Ukrajnában élünk, ez a mi államnyelvünk*” (Oroszi, nő, ukrán/ukrán).

A gyermekek nyelvválasztása mindkét kutatási régióban igazodik szülei nyelvválasztásához.

A családban lezajló nyelvi szocializáció fontos aspektusa vagy aspektusai az óvoda és az iskola tannyelvének kiválasztása a gyermek intézményi beiratásakor, amely a továbbiakban a családi nyelvi szocializáció kiterjedése az intézményi/intézményesített nyelvi szocializációban. Ez nemcsak nyelvi alapon, hanem kulturálisan és identitásában is meghatározza a gyermek kialakuló világképét, értékítéletét, identitását.

Az óvoda esetében gyermekük számára a szülők többnyire a kisebbségi tannyelvű intézményt választották mindkét vizsgált régióban. Hogy miért éppen abba az óvodába írták gyermeküket, sok esetben hétköznapi dolgok döntöttek, mint például az alábbiakban: „*mert a községben csak magyar nyelvű működik*” (Oroszi, nő, ukrán/magyar); „*mert közelebb van az otthonunkhoz*” (Macsola, férfi, magyar és ukrán/magyar); „*ahol lakunk csak magyar óvoda működik, de tökéletes oktatásban van részük gyermekeinknek*” (Helemba [Chl'aba], nő, magyar/magyar); „*v dedine je len madárská*” [A faluban csak magyar van] (Helemba [Chl'aba], férfi, szlovák/szlovák).

Persze vannak ennél tudatosabb nyelvi elképzeléssel felvértezett szülők, akik már az óvoda kiválasztásánál is figyelnek a gyermek számára nyelvi szempontból is a „legcélravezetőbbet”, a „leghasznosabbat” kiválasztani: „*Azért, hogy tudjon ukránul*” (Kovácsó, nő, magyar/magyar); (ukrán nyelvűbe) „*Hogy boldoguljon, mert én magyar iskolába jártam és nehéz volt*” (Beregszász, nő, magyar/magyar); (magyar nyelvűbe) „*Hogy anyanyelvükön beszéljenek és tanuljanak*” (Beregszász, nő, magyar és ukrán/magyar és ukrán); „*Magyar gyerekeknek magyar óvodában, iskolában van a helye. Az alapokat csak anya-*

nyelvén kaphatja meg az ember. Így teljes életet élhet, ha tudja majd, hová tartozik (Párkány [Štúrovo], férfi, magyar/magyar); „*Magyar identitás erősítése érdekében*” (Kolon [Koliňany], nő, magyar/magyar).

Az óvodai nevelés után 13 családban a szülők úgy gondolják, hogy gyermeküket többségi tannyelvű iskolába fogják beíratni. Ezek közül 8 gyermek kisebbségi tannyelvű óvodába járt. A szülők 7 gyermek esetében a magyar tannyelvű iskolát választják majd. Érdekes, hogy egy viski nő ukrán tannyelvű óvoda után adja magyar tannyelvű iskolába a gyermekét. S hogy miért? „*Azért, mert ott dolgozom, s így könnyebb lesz mindkettőnknek*” (Visk, nő, magyar/magyar).

Az iskola tannyelvének kiválasztásánál előtérbe kerülnek a többségi állam rejtett oktatási céljai, amelyek a kisebbségi lakosok számára saját nyelvükön való továbbtanulást értéktelennek, zsákutcának tüntetik fel, mint amit az alábbi szülői válaszok is tanúsítanak: „*Azért, mert Ukrajnában élünk*” (Visk, nő, ukrán/ukrán); „*Mert Szlovákiában élünk*” (Helemba [Chl'aba], férfi, magyar/magyar); „*Nagy hiba volt, hogy én nem ukrán iskolába jártam, mert nehéz volt boldogulni*” (Beregszász, nő, magyar/magyar); „*Hogy ebben az országban ne jelentsen számukra gondot a továbbiakban a beilleszkedés más iskolába. Saját tapasztalat, mennyire nehéz a tanulás, ha nem beszéled a nyelvet*” (Helemba [Chl'aba], nő, magyar/magyar); (magyar iskolába) „*az életben jobban fog érvényesülni és igazi teljes ember válhat belőle*” (Párkány [Štúrovo], férfi, magyar/magyar).

Kárpátalja esetében a válaszok még a szovjet érában folytatott rejtett kisebbségi oktatáspolitikában gyökereznek. Azonban az 1991-ben függetlenné vált Ukrajna 2007 óta számos olyan oktatáspolitikai döntést, törvényt, miniszteri rendeletet fogadott el, amelyek a kisebbségi oktatást egyre nehezebb helyzetbe sodorta, és ezen keresztül a kisebbségi lakosok magyar tannyelvű iskoláztatási kedvét egyre az ukrán tannyelvű iskolák irányába tolja el. Például ilyen az emelt szintű érettségi vizsga 2008-as bevezetése, vagy a 2008-ban kiadott 461. számú miniszteri rendelet stb. (vö. KARMACSI 2009b).

Kódváltás

Az etnikailag vegyes házasságokban a mindennapi kommunikációban két nyelv használatos, így nem meglepő, hogy a két nyelv között munkamegosztás van, s ebből kifolyólag az sem meglepő, hogy a gyermek nyelvhasználatának egyik jellemző vonása a kódváltás, bizonyos esetekben a kódkeverés. A kódváltás és kódkeverés jelenségének mértéke nagyban függ attól, hogy a szülők milyen nyelveket milyen szinten ismernek, illetve milyen megoszlási

arányban használják ezeket a nyelveket a gyermekkel és az egymással történő kommunikációban.

Az alábbi idézetben is jól megfigyelhető a nyelvek közötti munkamegosztás, amely a gyermek szülőkkel való beszélgetésekor személyhez kötött kódválasztásban nyilvánul meg.

Viktor, 2003, Munkács (5;1)

ANYA: Nem.

VIKTOR: Nehéz.

ANYA: Úgy fölrepült. Könnyű.

БАТЬКО: *Хто там ще біля зебру?* [Ki van ott még a zebra mellett?]

VIKTOR: *Біля зебру?* [A zebra mellett?]

A garamkövesdi Vikica esetében a szlovák anyanyelvű anya szlovák nyelvű kérdésére először magyar válasz érkezik, de azután gyorsan korrigálja a gyermek a nyelvi tévedését.

Vikica, 2010, Garamkövesd (3;5)

MATKA: *A toto je aké zvieratko?* [És ez milyen állat?]

AK: Kutya, *havinko*. [kutyuska]

Sőt, Vikica a magyar anyanyelvű apjával sem hajlandó magyar nyelven beszélni. Vagyis nem mindig figyelhető meg beszédében a szülők anyanyelvéhez való igazodás sem.

Vikica, 2010, Garamkövesd (3;5)

APA: Gyere, mondd el, mit látsz itt! Megmutatod nekem?

AK: *Nie*. [Nem.]

APA: Nem? És miért nem? Legózni akarsz?

AK: *Áno ja sama*. [Igen, én magam.]

APA: Egyedül?

AK: *Áno*. [Igen.]

TM1: És mit építesz?

Azonban a gyermek nemcsak a szülőkkel való kommunikációban képes a nyelvek közötti munkamegosztásra, hanem számukra idegen személyek esetében is.

Tányka, 2004, Fancsika (3;9)

TM2: *A ти з'їла?* [És te megetted?]

TÁNYKA: *Ho!* [Igen!] *З'їлам перше сілько повно*. [Az előbb meg ettem ennyi sokat.]

TM1: Mi van itt a fán?

TÁNYKA: Papagáj.

Karin, 2008, Helemba (5;8)

TM1: És hogy játszol velem?

AK: Hogy mindig hívuk itet oszt úgy, osztan akkor meg hivdossuk.

TM2: *Poznáš toto zvieratko na obrázku?* [Ismered ezt az állatkát a képecskén?]

AK: *Líška.* [Róka.]

A felvidéki gyermekek interjúiban többször megfigyelhető – akárcsak a szülővel való kommunikációnál –, hogy elmarad a kommunikációs félhez való nyelvi igazodás, vagyis nem él a kódváltás lehetőségével.

Matus, 2009, Kolon (4;2)

TM1: Nézzed csak, ez micsoda?

AK: *To musíme dať na nohe.* [Ezt lábra kell raknunk.]

TM1: Na, mi az ott?

AK: *Neviem, oranžové.* [Nem tudom, narancssárga.]

Márjánocska, 2004, Ruszka Dolina (3;9)

TM2: *Hy uo tym e skazhi meni?* [Na, mi van itt, mondd el nekem!]

MÁRJÁNOCSKA: *Яйце.* [Tojás.]

TM2: *A ue?* [És ez?]

MÁRJÁNOCSKA: *Блюдя.* [Tál.]

TM1: Ez itt micsoda, nézd csak? Hát mi ez? Mit látsz a képen?

MÁRJÁNOCSKA: *Курция.* [Tyúk.]

Többször előfordul, hogy a gyermek beszédében a kódváltást nem a személy váltja ki, hanem sokkal inkább az esemény vagy a téma átélésének nyelve vezérli.

Sanyika, 2003, Beregszász (4;8)

TM1: Nézzed csak, ezt a mesét ismered?

SANYIKA: Nem.

TM1: Nézzed csak, lapozzuk végig, és utána.

TM2: *Червона шапочка.* [Piros sapkácska = Piroska és a farkas.]

SANYIKA: Ez Piroska.

Denisz, 2008, Kolon (5;9)

TM1: És mit szokott csinálni az a Shrek?

AK: Nekünk csak van róla *cédécsko.*

Interferenciajelenségek és kölcsönzések a gyermekek beszédében

Az interferenciajelenségek és szókölcönzések pontos meghatározásának és a közöttük lévő határvonalak éles meghúzásának a kérdése mai napig nem

egyértelmű. Ehhez hozzá kell még adnunk azt a tényt, hogy a 3–6 éves gyermek nyelvi fejlődése a felnőttekétől eltérő szinten van, illetve azt, hogy mai napig vitatott, hogy a kétnyelvű gyermekek nyelvi rendszere hogyan épül fel. Ezért az ő esetükben még több nehézségbe ütközünk a két jelenség szétválasztásakor. Jelen munka alapja a Lanstyák István (2006) *Nyelvből nyelvbe* című könyvében leírt rendszer, amely az imént felsorolt problémák miatt a gyermeknyelv vizsgálatakor csak megszorításokkal alkalmazható.

A gyermekek beszédében számos típusú interferencia fordul elő. Először azokat nézzük meg, amikor a kommunikáció nyelvébe beépülő más nyelvű tömorféma a kommunikáció nyelvének toldalékmorfémáját veszi fel.

Dani, 2002, Munkács (5;10): Ой (.) а яблoкoкaт [almákat] szedi össze.

Tányka, 2004, Fancsika (3;9): öhö fűjókát, та давала Крiстiнка fűjókы [és Krisztinka adott fűjókát]. Жoлтiкo вiд неї взяв. [Zsoltika meg elvette tőle.]

Dóra, 2002, Munkács (5;7): Пpo furulya? [A furulyáról?]

Az interferenciák egy újabb típusa az, amikor a két különböző nyelvű morféma egymás mellé kerülésekor az egyik morféma nem teljes alakjában jelenik meg:

Tányka, 2004, Fancsika (3;9): За cиcкy. [A cica után.]

Az előbbihez hasonló típusa az interferenciáknak, amikor a tömorféma két különböző nyelvű tömorfémának az összemosódásából jön létre.

TM2: Ho, якa твaрiнa пpигae? [Na, milyen állat ugrál?]

Sanyika, 2003, Beregszász (4;8): Бeкa.

A fancsikai Tányka beszédében a szókölcsonzés számos példáját figyelhetjük meg. A gyermek magyar nyelvi környezetben magyar nyelvi hanglejtéssel használja a *bulacska* [zsemle] szót, amikor a főként magyar nyelven beszélő terepmunkásnak válaszol. Majd a hanganyag röviddel ezutáni részében a főként ukrán nyelven beszélő terepmunkás kérdésére már a *bulacska* szót ukrán nyelvi hanglejtéssel mondja ki.

Tányka, 2004, Fancsika (3;9)

TM1: Mit süтött?

TÁNYKA: Булacскaт.

...

TM2: Taнькo ти сьoгoднi булa в сaдик? Щo тaм булo їcти? [Tányka, te voltál ma óvodába? Mit adtak enni?]

TÁNYKA: Булoчкa. [Zsemlét.]

TM2: A щo щe? [És még mit?]

TÁNYKA: Лeвeш. [Levest.]

Újabb direkt kölcsönszó a „*leves*”, amely ukrán nyelvű környezetben ukrán hanglejtéssel kerül felhasználásra a „*cyn*” szó helyettesítőjeként (vö. KARMACSI 2009a; 69).

A felvidéki gyermekeknél a kölcsönzések főként magyar nyelvű szövegkörnyezetben fordultak elő.

Denisz, 2008, Kolon (5;9)

TM1: Na és ez itt benne?

AK: Öv.

AK: Sapka.

TM1: Sapka, de milyen sapka?

AK: *Siltovka*. [Baseballsapka vagy sültös sapka.]

Matus, 2009, Kolon (4;2)

TM1: Ez micsoda, szerinted?

AK: Szerintem dzsúz. [*džus* = gyümölcslé.]

Denis, 2008, Kolon (5;9)

TM1: Mibe szokta anya beletenni?

AK: Olyan, amibe vótak a lekvár.

TM1: Igen, az, mibe volt a lekvár?

AK: Olyan *pohárba*. [befőttésüvegbe]

Összefoglaló

Jelen vizsgálatban részt vevő családok esetében a gyermekekkel való kommunikációban egyiknél sem érvényesül az *egy szülő–egy nyelv* stratégiája, hanem a nyelvi szocializáció sokkal inkább a megszokáson, a szülők házastársa nyelvi ismeretének mértékén alapul. A nyelvtudás hiánya viszont nagyon sok esetben az egyik nyelv családi kommunikációban betöltött dominanciája felé tolja el a nyelvi szocializáció folyamatát.

Az óvoda tannyelvének kiválasztásánál a hétköznapi dolgok (pl. közelség) inkább a mérvadó, míg az iskola tannyelvének megválasztásánál már sokkal tudatosabban lépnek fel a szülők. A választást sok esetben a szülők személyes tapasztalata, illetve rejtett módon a kisebbségre gyakorolt társadalmi hatások befolyásolják. E téren mind a kárpátaljai, mind pedig a felvidéki szülők hasonlóan gondolkodnak.

Jelen vizsgálatok adataiból elmondható, hogy a kárpátaljai gyermekek többször alkalmazzák a szülőkkel a szülők anyanyelvén történő kommunikációt,

különös tekintettel a kisebbségi, magyar nyelvre nézve, míg felvidéken ez már a szlovák nyelv dominanciája felé mutat. A kárpátaljai gyermekek beszédében többször találkozhatunk interferenciával, mondaton belüli kódváltással, míg a felvidéki gyerekek inkább a mondatok közötti kódváltást alkalmazzák gyakrabban. Utóbbiaknál szinte alig találkozni szlovák nyelvű beszédükben magyar nyelvi kölcsönelemekkel, míg a kárpátaljai gyermekek mind a magyarban ukrán nyelvű, mind pedig az ukránban magyar nyelvű kölcsönzéseket is alkalmaznak.

Azonban mindenképpen le kell szögezni, hogy az iménti megállapítások csak a vizsgálatban résztvevő családok esetében igazolhatók. A szélesebb körű következtetésekhez újabb vizsgálatok elvégzésére lesz szükség.

Irodalom

KARMACSI Zoltán (2009a): Nyelvhasználati jellegzetességek kárpátaljai kétnyelvű gyermekek beszédében. = Szerk. Karmacsi Zoltán és Márku Anita. *Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században*, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézet, Beregszász, 64–70.

KARMACSI Zoltán (2009b): Nyelvi attitűd: gyengítő és erősítő tényezők Kárpátalján a magyar nyelv esetében. = Szerk. Borbély Anna, Vančóné Kremmer Ildikó, Hattyár Helga. *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. MTA Nyelvtudományi Intézet–Gamma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra, 415–422.

LANSTYÁK István (2006): *Nyelvből nyelvbe*. Tanulmányok a szókölcsönzésről, kódváltásról és fordításról. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony

SÁNDOR Anna (1999): A kisebbségi nyelv sorsa a vegyes házasságokban. *Valóság*, 8. 87–97.

VANČONÉ KREMMER Ildikó (2002): Magyar–szlovák kétnyelvű gyermekek beszédészlelése. = Szerk. Gyurgyík László és Kocsis Aranka. *Társadalom – Tudomány*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 128–150.

VANČO Ildikó (2011): Magyar–szlovák kétnyelvű gyermekek szövegértési problémái. = Szerk. Szabómihály Gizella, Lanstyák István. *Magyarok Szlovákiában VII. kötet*. *Nyelv. Fórum Kisebbségkutató Intézet*, Somorja, 369–386.

<<http://portal.statistics.sk>> (2014. 10. 10.)

<<http://hu.sturovo.sk>> (2014. 9. 20.)

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Szlovákiai_magyarok#Oktat.C3.A1s> (2014. 10. 10.)

CHARACTERISTICS OF THE LANGUAGE USE OF CHILDREN GROWING UP IN SLAVIC – HUNGARIAN ETHNICALLY HETEROGENOUS FAMILIES IN THE UKRAINE AND SLOVAKIA

In November 2013 and in January 2014 I made audio recordings in 4 – 4 ethnically mixed Slovak-Hungarian families with children of pre-school age near Nyitra (Nitra) and Párkány (Štúrovo). Earlier I carried out the same research in the westernmost county of the Ukraine, in Sub-Carpathia, a region with Hungarian population. In my paper I present the characteristics of pre-school age children's language use growing up in ethnically heterogenous families: Slovak-Hungarian in the vicinity of Nyitra and Párkány, and Ukrainian-Hungarian in Sub-Carpathia. With the help of these families I analyzed the influence of ethnically mixed families on children, the differences or similarities between them, etc. from the perspective of local minority or local majority in the two new independent states, Slovakia and the Ukraine.

Keywords: Slovakia, the Ukraine, mixed marriage, children's language use.

KARAKTERISTIKE UPOTREBE JEZIKA DECE KOJA RASTU U ETNIČKI HETEROGENIM SLOVENSKO-MAĐARSKIM PORODICAMA IZ UKRAJINE I SLOVAČKE

Autor rada je u toku novembra 2013. i januara 2014. u okolini Njitre, odnosno Parkanja, pravio tonske snimke u 4-4 slovačko-mađarske etnički mešovite bračne zajednice u kojima raste dete predškolskog uzrasta. Ranije je ovakva istraživanja već sprovodio i na teritorijama Zakarpatja koje su u najzapadnijoj županiji Ukrajine nastanjene Mađarima. U svom tekstu autor prikazuje karakteristike upotrebe jezika dece predškolskog uzrasta koja žive delom u etnički heterogenim slovačko-mađarskim porodicama u okolini Njitre i Parkanja, delom, pak, u ukrajinsko-mađarskim mešovitim porodicama u Zakarpatju. Uz pomoć ispitanih porodica sa ove dve teritorije autor analizira uticaj etnički mešovitih brakova na decu, razlike i sličnosti među njima itd., i to iz aspekta mađarskog stanovništva koje živi u dijaspori ili u bloku, kroz primer dve mlade i nezavisne države, Slovačke i Ukrajine.

Cljučne reči: Slovačka, Ukrajina, mešoviti brak, upotreba jezika kod dece, dvojezičnost.